

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA KREATIV YONDASHUV VA
O`QISH SAVODXOLIGI**

Maxmudova Sadoqat Xolmatovna

BuxDPI dotsenti

Bobomurodova Shaxnoza

BuxDPI magistranti

Bugun biz uchun odatiy tuyulgan kitob, musiqa, bino, samolyot, hatto lampalar ham qachonlardir orzu va tasavvurda bo'lgan, keyinchalik aql-idrok samarasi o'laroq yaratilgan. G'ildirakning kashf etilishidan boshlangan yaratuvchanlik namunalari bugun koinotda kezib yuribdi. Innovatsiyalar kundalik turmushimizda qulayliklar yaratadi, og'irimizni yengil, uzog'imizni yaqin qiladi. Shu tarzda kreativlik taraqqiyotning ajralmas bo'lagiga aylangan. Barcha sohada ijodiy fikrlovchi mutaxassislariga talab katta. Dunyoga mashhur dasturiy mahsulotlar, mobil telefonlar ishlab chiqaruvchi kompaniyalar mutaxassislaridan har kuni yangi g'oya so'raladi. Mehnat bozorida kreativ fikrlovchi mutaxassislariga talab oshib borayotgan ekan, ta'lim jarayonida o'quvchi-talabalarning noodatiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish, rivojlantirish dolzarb vazifadir. Haligacha ta'lim tizimida ko'plab yondashuv va metodlar ijodiy fikrlash emas, talqin va tahlilga, ya'ni berilgan ma'lumotni tushunib, to'g'ri yetkazishga, nari borsa, bir necha axborotni umumiyashtirib, xulosa chiqara olishga yo'naltirilgan.

Hozirgi zamon ta'limining bosh va asosiy vazifasi o'quvchining intellektual darajasini, yaratuvchanligini, ijodkorligini, izlanuvchanligini takomillashtirish orqali yangi bilimlarni olish, yaratishga, ruhlantirishga qaratilayotgani barchamizga ma'lum. Kreativlik nafaqat psixologlarning, balki pedagoglarning diqqat e'tiborini tortmoqda. Bu tushuncha ilmiy adabiyotlarda keng qo'llanilayotgan bo'lsada tushunchani ma'lum darajada pedagogik iste'molga kiritishga doir harakatlar ko'zga tashlanmoqda. Pedagogikaga oid manbalarda kreativlik ijod bilan bog'liq holda o'rganiladi va tushuniladi deya ta'riflangan.

Dunyoda yuz berayotgan to'rtinchi sanoat tamaddunining dvigateli — harakatga keltiruvchi kuchi kreativlikdir. Atrofga boqsangiz, har tomonda inson ijodkorligining beqiyos va hayratlanarli namunalariga duch kelasiz: elektron xizmatlar, virtual reallik, to'rtburchak tarvuzlar, tuproqsiz hosil olish va b. Bularning barchasi inson tasavvuri, tafakkuri mahsuli.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonining umumiy mohiyatini to'laqonli anglash uchun dastlab "kreativlik" tushunchasining ma'no mazmunini tushunib olishi talab etiladi. Kreativlik inglizcha "create" so'zidan olingan bo'lib, yaratish degan ma'noni bildiradi. Kreativlik deganda insonning

yangilik yaratish, muammolarini yechishga qaratilgan ijodiy qobiliyat tushuniladi. Uning tagzamidagi originallik, amaliylik va erkinlik yotadi. Shuningdek kreativ fikrlash muayyan masala yuzasidan har tomonlama fikrlash bir nuqtaga turli nuqtayi nazardan yondashishni anglatadi. Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'z mutaxassisligini chuqur bilishi, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishi, uslubiy modellarni to'g'ri tanlash qobiliyati, ta'lim jarayonidagi ta'sir mazmuni va usullarini loyihalashni bilishi zarur. Shundagina yetuk mutaxassis bo'lishi mumkin. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kreativlik sifatlarini amalga oshirishda jamoaning o'rnini beqiyos. Bunda o'qituvchi o'quvchilar jamoasini ijtimoiy ahamiyatga ega yagona maqsadni ko'zda tutuvchi, birgalikdagi faoliyatni tashkil etuvchi, umumiy saylab qo'yilgan organiga ega bo'lgan, mustahkamlik, umumiy javobgarlik bilan ajralib turuvchi, barcha a'zolarimning huquq va majburiyatlarda tengligi sharoitida majburiy aloqadorlikka ega bo'lgan o'quvchilar guruhini tashkil qilishda ijodiy yondashgan holda amalga oshirilsa ko'zlangan maqsadga erishish osonlashadi.

Kreativ pedagogikada esa ijodkorlik va yaratuvchanlik metodlarini yaratishni o'rganish tushuniladi. O'quvchilarda kreativlikni shakllantirishda eng avvalo, teran fikrlash, yangilik yaratish, muammolarni yechishga qaratilgan ijodiy ta'limda faol ishtirok etadigan va o'z o'rnida chuqur tahlillar bilan asoslab beradigan ta'lim tizimini yaratishni taqozo etadi. Kreativ shaxs - jarayon yoki natija sifatida ijodkorlikni namoyon etuvchi, masalalarni yechishga nostandart usullar bilan yondasha olishga moyil, o'ziga xos harakatlarni tashkil etish, yangiliklarni ilgari surishga, ijodiy mahsulotlarni yaratishga layoqatli va tayyor shaxs hisoblanadi.

Ta'lim tizimida metodist kreativlik potensialiga ega bo'lishi uchun kasbiy faoliyatida quyidagilarga e'tiborini qaratishi zarur: tafakkurning tezkorligi va egiluvchanligi; yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati; bir qolipda fikrlamaslik; o'ziga xoslik; tashabbuskorlik; noaniqlikka toqat qilish; zakovatli bo'lish.

O'quvchining ijodkorligini nomoyon qiladigan dars jarayonida yuqorida sanab o'tilgan faoliyatlarni mujassamlashtirish orqali o'qituvchi rahbarligida aniq belgilangan vaqt davomida muayyan o'quvchilar guruhi bilan olib boriladigan darsda har bir o'quvchi xususiyatlarini hisobga olish, barcha o'quvchilarning mashg'ulot jarayonida o'rganilayotgan fan asoslarini egallab olishlari, ularning idrok etish qobiliyatlari va ma'naviy-axloqiy sifatlarini tarbiyalash hamda rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratiladi.

Tafakkurning tezkorligi va egiluvchanligi mujassam har qanday o'qituvchi o'quvchilariga atrof muhitni, ijtimoiy hodisalarni, voqelikni bilish qurolini, [sezgi](#), [idrok](#), [tasavvurlarga](#) qaraganda voqelikni to'la va aniq aks ettiruvchi yuksak bilish jarayonini o'rgata oladi. Tafakkur deb, voqelikdagi narsa va hodisalarni ular ortasidagi bog'lanishlarni fikran, umumlashtirib, vositali yo'l bilan aks ettirishga aytiladi. Voqelik tafakkurda, idrok va tasavvurgina nisbatan chuqurroq va tolaroq aks etadi. Biz sezgi, idrok vositasi bilan bilib olishimiz mumkin bo'lmagan narsa yoki

hodisalarni, narsa yoki hodisalarning xususiyatlarini, ularning bogʻlanish va munosabatlarini tafakkur vositasi bilan bilib olamiz.

Maktablarda ham oʻquvchilarning kreativ fikrlashlarini rivojlantirishning ahamiyati mehnat bozori talabiga koʻra ortib bormoqda. Maktablar oʻquvchilarni oʻz qobiliyatlarini kashf etishlariga, rivojlantirishlariga va aniqlashlariga shu bilan bir qatorda, kreativ qobiliyatlarini namoyon etishlarida muhim oʻrin tutadi. Maktablar oʻquvchilarni oʻzlari yashayotgan jamiyatning ajralmas qismi ekanligini va jamiyatning rivoji uchun oʻzlarining muhim hissalarini qoʻshishlari mumkinligi va buni his etishlarida katta ahamiyat kasb etadi (Tangard, 2018).

Kreativ fikrlash oʻquvchilarning tajribalar, hodisalar hamda vaziyatlarni yangicha va mazmunli tarzda talqin etishlarini qoʻllab-quvvatlash orqali ularning bilim olishlariga koʻmaklashadi (Begetto va Kaufman, 007). Oʻquvchining tasavvuri va qiziquvchanligi oʻrganish jarayonini tezlashtirishi mumkin, bunda kreativ fikrlash esa tushunishga va oʻzlarining oldiga oʻrganishdan qoʻyilgan maqsad uchun vosita boʻlib xizmat qiladi (Begetto va Plucker, 2006). Oʻquvchining maktabdagi oʻrganishga boʻlgan qiziqishi va ragʻbatini oshirish uchun barcha oʻquvchilarning ijodkorlikka oid imkoniyatlarini hamda qirralarini ochib bera oladigan yangi uslubdagi oʻrganish shakllari rivojlantirilishi lozim. Bunday rivojlanish uslublari maktabda taʼlim olishga qiziqishlari sust boʻlgan oʻquvchilarga yordam berib, ularga oʻz fikrlarini ifodalash va oldiga qoʻygan maqsadlariga erishishga imkon beradi (Hwang, 2015).

Avvalo, matn hamda oʻquvchilarning matni tushunish va anglash koʻnikmalarini shakllantirishdagi asosiy tushunchalardan biri oʻqish savodxonligiga toʻxtalishimiz joiz. Oʻqish savodxonligi – jamiyat tomonidan talab qilinadigan va inson tomonidan qadrlanadigan yozma tilning shakllarini idrok etish va amaliyotda qoʻllay olish qobiliyatidir. Oʻquvchilar matnlardan turli shakllarda maʼno olishlari mumkin. Ular maktabda va kundalik hayotda oʻquvchilar jamoalarida qatnashish va zavq olish, oʻrganish uchun oʻqiydilar. Oʻqish savodxonligini oshirish borasida koʻpchilik olimlar oʻz fikrlarini keltirib oʻtganlar. Xususan, rus olimasi Kovaleva Galina Sergeyevna boshlangʻich sinf oʻquvchilarining oʻqish savodxonligini takomillashtirish yoʻnalishlari sifatida quyidagilarni keltirgan: “ – Axborot matnlarini oʻqishga eʼtiborini kuchaytirish (aniq shaklda bayon etilgan maʼlumotlar asosida oddiy xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantirish); – Gender xilma-xillikni kamaytirish; – kompyuter bilan ishlashning navigatsion koʻnikmalarini rivojlantirish (masalan, klaviaturada yozish)”.

Boshlangʻich sinf ona tili va oʻqish savodxonligi darslarida savod oʻrgatish jarayonidagi oʻqish darslarining asosiy vazifasi oʻquvchilarda tovush va harflarni tanishtirish, ularni toʻgʻri talaffuzini oʻrgatish orqali bolalarda toʻgʻri, ongli, ifodali oʻqish koʻnikmalarini shakllantirishdan iborat. Shuningdek, oʻquvchilar lugʻatini boyitish, bogʻlanishli nutqni oʻstirish, bilimni boyitish, tafakkurini shakllantirish, eshitish qabul qilish sezgisini oʻstirishda ham alohida oʻringa ega. 4-sinf ona tili

darsligida “Tovushlar va harflar” mavzusida turli maqollar, to`rtliklar va mashqlarda ifodalangan ajratib ko`rsatilgan so`zlar, bir tovush bilan farqlanadigan so`zlar va shu so`zlarning talaffuzi, o`quvchilarning o`qish savodxonligida alohida ahamiyat kasb etgan. Aslida, o`quvchilar barcha fanlar kesimida kreativ fikrlay olishlari kerak. Kreativ fikrlash yodlatish usuli orqali o`qitishdan ko`ra o`quvchilarning izlanish va kashf qilish qobiliyatlarini rag`batlantiradigan yondashuvlar orqali asosiy bilimni egallashga undash bilangina rivojlantiriladi.

Xulosa o`rnida shuni aytish lozimki, o`quvchilarda boshlang`ich sinf o`qituvchilarida kreativ fikrlash ko`nikmasini shakllantirishda, o`qish savodxonligini oshirishda turli didaktik vositalardan foydalanish yaxshi samara berar ekan. Bu jarayonda o`qituvchi va ota-onalarning hamkorlikda faoliyat olib borishlari esa ta`lim samaradorligini oshirishga, o`quvchilarning bilim, ko`nikmalarini shakllantirishga, mamlakatimiz shanini xalqaro tadqiqotlarda munosib himoya qiladigan o`quvchilarni tarbiyalashda ulkan xizmat qiladi. O`qituvchida kreativlikni rivojlantirish bugungi kunning asosiy vazifalaridan biridir. O`qituvchida kreativlikni rivojlantirishda turli xil interfaol metodlarni bilishi va o`zing faoliyati davomida samarali foydalanishi lozim. Boshlang`ich sinf o`qituvchisi o`z-o`zidan ijodkor bo`lib qolmaydi. Uning ijodkorlik qobiliyati ma`lum vaqt ichida izchil o`qib o`rganish, o`z ustida tinimsiz ishlash orqali shakllantiriladi va u asta-sekin takomillashib, rivojlanib boradi. Har bir o`qituvchi ijodiy o`z-o`zini tarbiyalay olishi zarur. Bunda o`zini o`ziga xos ijodiy shaxs sifatida anglash, uni yanada takomillashtirish va moslashtirishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhmedova, M. T., Narmetova, Y. K., Nurmatova, I. T., & Malikova, D. U. K. (2022). Communicative Competence Formation in Future Teachers Based on an Integrated Approach. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 9(4), 54-60.
2. Melibayeva, R. N., Khashimova, M. K., Narmetova Yu, K., Komilova, M. O., & Bekmirov, T. R. (2020). Psychological mechanisms of development students' creative thinking. *International journal of scientific & technology research*, 9(03)
3. Avezova R.R. Boshlang`ich sinf o`qituvchilarida kreativlik sifatlarini shakllantirish yo`llari. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences VOLUME 2 | ISSUE 4/2 ISSN 2181-1784 Scientific Journal Impact Factor SJIF 2022: 5.947 Advanced Sciences Index Factor ASI Factor = 1.7*
4. 4-sinf ona tili darligi.